هەڤپەیڤین لەگەڵ سیروان کاوسی

کاک سیروان کاوسی تکایە ئەگەر بەکورتی ژیانی خۆتان بۆ خوێنەرانی گۆڤاری پۆلیتیا باس بکەن.

لەسەر داوای بەڕێزتان، ٦٤ ساڵ سەربردە و بیرەوەریی تەمەنم لەم چەن دێڕەی خوارەوە پێشکەشی خوێنەری هێژای گۆڤارەکەتان دەکەم. کورتەی ژیانم بەم چەشنە بووە: لە مانگی ڕەزبەری ساڵی ١٩٥٤ی زایینیی لە شاری **سنە** و لە گەڕەکی **قەتارچییان** لە بنەماڵەیەکی پڕحەشیمەت، هاتوومەتە دونیا. پێنج برا و سێ خوشکم هەیە. باوکم سنەیی و دایکیشم خەڵکی گوندی «**دێرمۆڵی**» سەر بە ژاوەرۆ و هەورامانە و، پاڵی داوە بە چیای سەرکێش و جوان و ڕازاوەی «**عەوالان**»ەوە. لە تەمەنی ٧ ساڵیمەوە ماڵەکەمان باری کرد و لە سنەوە چووین بۆ **سەقز**. خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندیم لە **سنە و سەقز و کرماشان** تەواو کردووە.

ساڵانی مێردمنداڵیم، واتە شەستەکان و سەرەتای حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، بەهۆی شۆڕشی ئەیلولەوە، کەش و هەستێکی نەتەوەیی لە شار و گوندەکانی ڕۆژهەڵات سەری هەڵدابوو. زۆربەی خەڵک پاشنیوەڕوان گوێیان لە ڕادیۆی دەنگی شۆڕش دەگرت. لە بیرمە وێنەی **مەلا مستەفا و خوشکە لەیلا قاسم** بە دیواری چەن دووکانێکەوە بوو. ڕۆژێکیان لە دەرەوەی قوتابخانەکەمان کابرایەکی کورتەباڵام بینی ڕانکوچۆخەیەکی جوانی لەبەردابوو، ڕیشی ساف تاشی بوو، دەمانچەیەکی دابوو لەبەری پشتوێنەکەی. جامانەیەکی ڕەش و سپی بەسەرەوە بوو. گوتیان ناوی «**کوێخا شەریف**»ە، هاوڕێکانی خۆی خستووەتە داوی ئەمنییەوە، هەموویان کوژراون، حکومەتیش پاداشی کردووە. خەڵکی قسەی خراپ و جنێویان پێ دەدا. ئەمە باسی سەردەمی بزووتنەوە چەکدارییەکەی **سولەیمان موعینی و شەریفزادە و مەلا ئاوارە** و هاوڕێیانییەتی، کە زۆربەیان تێداچوون. ڕژێمی شا بۆ ڕێگرتن لە بەرزبوونەوەی هەستی کوردایەتی و ترساندنی خەڵک، دەستی کرد بە لەسێدارەدانی ئاشکرای پێشمەرگەی ڕۆژهەلات. ڕۆژێکیان تەرمی سمایل شەریفزادەم بینی بە گوریس پێچابوویانەوە لە پێشی زرێپۆشێکیان دانابوو، بەنێو شاری سەقزدا گێڕایان. هاوکات لەگەڵ ئەم بزووتنەوە شۆڕشگێڕییە، ژمارەیەک چەتەش پەیدا ببوون و ڕێگرییان دەکرد، ڕژێمی حەمەڕەزا شا، بۆ چەواشەکردنی خەڵک، پێشمەرگەشی هەر بە چەتە نێو دەبرد.

لە پۆلی هەشتەم بووم، وا بزانم مانگی گوڵان بوو، ڕۆژێکیان مامۆستاکەمان سەرقاڵی وانەگوتنەوە بوو، لەپڕ لە جادەکەی تەنیشت قوتابخانەکەمانەوە کەسێک بە بڵیندگۆ جاڕی دەدا و دەیگوت وەرن بۆ سەربازگەی شار، چەتە لەسێدارە دەدەن، بێ ئیزنوەرگرتن لە مامۆستا و بەڕێوەبەر، تێکڕای قوتابیی پۆلەکان بەرەو سەربازگەی شار ڕۆیشتین. هەزاران پیر و لاو و منداڵ، ژن و پیاو و ورد و درشتی شار هەواڵەکەیان زووتر زانی بوو، لە پێش ئێمەوە بوون. تێکڕای حەشیمەتەکە وەک مێرووله ڕووی لە سەربازگە کرد. پاش زیاتر لە دوو سەعات چاوەڕوانی، پیاوێکی سووکەلەی لاوازیان هێنا، ناوەکەی «**ئەولمەجی**» بوو، خەڵکی گوندی

هێجانانی پەنای **سەقز** بوو. لەبەر چاوی خەڵکەوە گوللەبارانیان کرد و حەشیمەت سەربازگەی چۆڵ کرد. لە ڕۆژی دواییدا حەشیمەتی شار و دێ ڕژانەوە سەربازگەی شار، «**نامێق**» سەردەستەی چەتەکانیان هێنا. پێش گوللەبارانکردنی نامێق، وەک دوێنێ چوومە پێشی پێشەوە بۆ ئەوەی بزانم گوللەباران، یان لەسێدارەدان چۆنە؟ ئێستاش دوای دەیان ساڵ ئەو دیمەنانە لەبەر چاوم ماون و، ڕژێمی حەمەڕەزا شای بە وتەی خۆیان خاوەن شارستانییەتیی ٢٥٠٠ ساڵە، بۆ چاوترسێنکردنی گەلی کورد، منداڵیشی بانگهێشت دەکرد دیمەنی گوللەبارانکردن ببینن. ئەمەش واتای ئەوەیە نەگبەتی و بێبەختیی نەتەوەی کورد هەر ئەوە نییە خاک و نیشتمانەکەی داگیر و دابەش کراوە، بەڵکوو بندەستی کۆمەڵە ڕژێمێکی دڕندە و دیکتاتۆر و ڕەگەزپەرست و دواکەوتووە.

ساڵی ١٩٧٨ لە شاری **کرماشان**، بەهۆی چالاکیی سیاسییەوە، ساواک هەڵیکوتایە سەر ماڵەکەم لە گەڕەکی «**جوانشێر**» کە بە گەڕەکی پاوەییەکان بەنێوبانگە، ماوەی شەش مانگ بەنهێنی و لە چەن شارێک ژیام. دوای ڕووخانی یەکجارەکیی ڕژێمی پاشایەتی و، هاتنەسەرکاری ڕژێمی کۆماری ئیسلامی، کاتێ **ئایەتوڵڵا خومەینی** لە مانگی گەلاوێژی ساڵی **١٩٧٩** فەتوای جیهادی لە دژی نەتەوەی کورد دەرکرد، من لە **کرماشان** بووم. هەزاران کوڕ و کچی سەر بە موجاهدینی خەڵکی ئێران و دەیان هەزار خەڵکی سڤیلی شارەکانی ئێرانم بینی، چاوەڕوان بوون لە کرماشانەوە بیاننێرن بۆ سەرکوتکردنی گەلی کورد. لە کرماشانەوە گەڕامەوە بۆ **سەقز** و، بڕیارم دا لەگەڵ ڕۆڵەکانی گەلەکەم چەکی پێشمەرگایەتی بکەمە شان بۆ پارێزگاری لە نەتەوە و نیشتمانم. دوای چەن مانگێک بوومە فەرماندە و وەک داشەهارە کەوتمە ئەو نێوە. ساڵی نەخایاند، سەرجەم ئەندامانی بنەماڵەکەم بەرەوڕووی ڕاگوێزانی زۆرەملێ و زیندان و خۆشاردنەوە، و تالانکردن و داگیرکردنی ماڵ و سامانیان هاتن. ئاسەواری ئەو کارەساتەی بەسەر بنەماڵەکەم هات ئێستاش هەر ماوە و کۆتایی نەهاتووە. ساڵانێک بە ناخۆشی و دڵەڕاوکێ و بێهیوایی تێپەڕ بوون. لە وەرزی پاییزی ساڵی ١٩٨٨ ڕێی ئاوارەییم گرتەبەر و بەرەو ترکیا هەڵاتم و لە لایەن نووسینگەی ڕێکخراوەی نەتەوە یەکگرتووەکان لە شاری **ئەنکارا** وەک پەنابەری سیاسی وەرگیرام. لە مانگی ١٢ی ساڵی ١٩٨٩ چوومە وڵاتی **نۆروێژ**. لێرەوە ژیان و کاری سیاسی و نەتەوەییم دەستی پێکرد. لە ساڵانی نێوان ١٩٩٨-١٩٩١ ئەندامی سەرکردایەتیی **پارتی سەربەخۆیی کوردستان** و، سەرنووسەری گۆڤاری «**ئاڵا**» و، بەرپرسیاری دەزگەی ڕاگەیاندنی پارتەکە بووم.

ناوی ئەو بەرهەمانەی کە تا ئێستا نووسیوتانن و بەتەمان لە داهاتوودا بڵاویان بکەنەوە چین؟

ئەو بەرهەمانەی تاکوو ئێستێ نووسیومن بریتین لە:

١. ***ئەفیون***، سێ جار چاپ کراوەتەوە، چاپی یەکەمی ساڵی ٢٠٠٩یە.

٢. ***مێژووی دەسەڵاتدارێتیی ئایینی لە ئێران (لە سەفەوییەوە تا ڕووخانی ڕژێمی حەمەڕەزاشا)***، بەرگی یەکەمی ساڵی ٢٠١٠ چاپ کراوە.

٣. ***کۆبەرهەم*** (ژمارە ١)، ساڵی ٢٠١١ چاپ کراوە.

٤. ***هۆکارەکانی بەدەوڵەتنەبوونی کورد*** (بەرگی یەکەم)، ساڵی ٢٠١٥ چاپ کراوە.

٥. ***زەلکاو***، چاپی یەکەم، مانگی گوڵانی ساڵی ٢٠١٨ بڵاو کراوەتەوە.

٦. ***کۆبەرهەم*** (ژمارە ٢)، ئامادەی چاپە و هاوینی ئەمساڵ (٢٠١٩) بڵاو دەکرێتەوە.

٧. ***وتووێژ***، ئامادەی چاپە و پاییزی ئەمساڵ (٢٠١٩) بڵاو دەکرێتەوە.

٨. هەروەها بەرپرسیارێتیی دەزگەی ڕاگەیاندنی **کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان (KNC)**، بەڕێوەبردنی ڕادیۆی کۆنگرە (**ڕۆژاڤا**) بۆ ماوەی سێ ساڵ بە هاوکاریی ژمارەیەک لە هاوبیرانی نەتەوەیی وەک **گۆران دەرگەزێنی**، **شیلان** و **شوان بەرزنجی**.

٩. نووسینی پێشەکی و «**دەستوور و پێڕەوی نێوخۆیی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان**»، و داڕشتن و ئامادەکردنی وەک پەرتووک، لە ساڵی ٢٠٠٢، لە لایەن نووسینگەی کۆنگرە لە لەندەن، دوو هەزار دانەی لێ چاپ و بڵاو کرایەوە. هەروەها بڵاوکردنەوەی ٥٣ ژمارەی **گۆڤاری کۆنگرە** لە نێوان ساڵانی ١٩٩٨ تا ٢٠١١. زۆربەی ژمارەکانی کۆنگرە لەگەڵ چەندین پەرتووک و گەلێک بابەتی سیاسی و ڕۆشنبیریی نەتەوەیی لە ماڵپەڕی کۆنگرە لەم بەستەرەدا دانراون: www.kncsite.com

١٠. بەڕێوەبردنی بەرنامەیەکی تەلەڤیزیۆنی بە ناوی «**ڕۆناهی**» لە **KomarTV** بۆ ماوەی ساڵێک. ناوەندی وەشانی کەناڵەکە لە شاری «**ماڵمۆ**»یە لە وڵاتی سوید. بەرنامەی ڕۆناهی بە هاوکاریی هاوبیران **کەژاڵ مەرزبان**، **ڕزگار موکری**، **ڕێبوار نەلاسی**، **بەیان محەمەدی** و **هاوڕێ میرۆیی** لە نەورۆزی ساڵی ٢٠١٢وە بۆ نەورۆزی ساڵی ٢٠١٣ حەوتووی دوو ڕۆژ بەردەوام بوو. بەشێک لە بەرنامە و دیمانەکانی «**ڕۆناهی**» لەسەر ماڵپەڕی کۆنگرە دانراون.

کاک سیروان، کەی و چۆن لەتەک کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستاندا ئاشنا بووی؟

لە ساڵانی نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوو لە وڵاتی نۆروێژ، ڕێکخراوەیەکی فەرهەنگی و نەتەوەیی بە ناوی «**کۆمەڵەی یەکگرتووی دێموکراتیکی کوردستان**» دامەزرابوو. ئەندامانی پارتی سەربەخۆیی کوردستان کە ئەوکات منیش ئەندامیان بووم، لە دامەزرانی ئەم کۆمەڵە فەرهەنگییەدا دەوری سەرەکییان گێڕا. کۆمەڵەکە سەدان ئەندامی هەبوو. هۆی بەهێزی و زۆربوونی ئەندامەکانی لەڕاستیدا لەبەر شەڕی نێوخۆیی بوو لەنێوان **یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان** و **پارتی دیموکراتی کوردستان** لە باشوور، لە بەشی ڕۆژهەڵاتیش، کێشە و ئاڵۆزیی نێوان هەردوو باڵەکەی **حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران**. جا یەکێتیی نیشتمانی و باڵەکەی حیزبی دێموکرات، کە بە باڵی **کاک جەلیل گادانی** و **مەلا حەسەنی ڕەستگار** ناوی ڕۆیبوو، لەگەڵ ئەم کۆمەڵە فەرهەنگییەی ئێمە بوون. **هەموو جارێ بە گاڵتەوە بە نوێنەرەکانی یەکیتی و باڵەکەی حیزبم دەگوت: هیوام وایە یەک نەگرنەوە با کۆمەڵەکەمان لاواز نەبێ و بتوانین خزمەتی ئەو منداڵانە بکەین!** بەداخەوە ناکۆکیی حیزبایەتی لەم ئەورووپایەش گەیشتبووە ئاستێک، ئەندامانی هەردوو باڵەکەی حیزب هەموو پەیوەندییەکی هاوڕێیەتی و خزمایەتییان لەگەڵ یەکدی پچڕاند، و تەنانەت زەختیان لە منداڵەکانیشیان دەکرد واز لە هاوڕێیەتیی یەک بهێنن و هاتوچۆی یەک نەکەن. لە یەکێ لە کۆنگرەکانی ساڵانەی **فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکان**، لاوێکی ژیر و ڕۆشنبیر لەنێو هۆڵی کۆنگرە بە دەنگی بەرز هاواری کرد و، گوتی: «**حیزبەکان، وازمان لێ بهێنن! کوردستانتان تێکداوە، خەریکن ئەورووپاش لە ئێمە تێکدەدەن!**». ئیتر شەڕەچەقۆ و دارکاریکردنی ئەندام و لایەنگرانی یەکێتی و پارتی لە شارەکانی ئەورووپا با لەولاوە بوەستێ، کە چۆن لەباتی پێکەوە هەوڵ بدەن بۆ بەجینۆسایدناساندنی ئەنفال و هەڵەبجە، ئابڕوو و کەرامەتی کوردیان لەبەر چاوی خەڵکی ئەورووپا دەشکاند.

جا لە کۆمەڵەکەدا، بەشێ لە کوردەکانی ڕۆژاڤای کوردستانیش ئەندام بوون. زۆر کاری باشمان دەکرد. کردنەوەی قوتابخانەی کوردی بۆ منداڵان و خولی فێرکاریی موزیکی کوردی و، بەڕێوەبردنی بۆنەی نەورۆز و هەڵەبجە و گەلێک چالاکیی تر. لە ساڵی ١٩٩٤وە ئەندامی کۆمیتەی بەڕێوەبەریی کۆمەڵەکە، و هاوکات ئەندامی فیدراسیۆنی کۆمەڵە کوردستانییەکان بووم. لە ساڵی ١٩٩٦ بووم بە بەرپرسیاری ڕێکخراوەکە. هاوکات لەگەڵ چالاکینواندن لەم کۆمەڵە فەرهەنگییە، هەروەها گۆڤاری «**ئالا**»شم بڵاو دەکردەوە. ئەدرەسی مامۆستا **جەمال نەبەز** لە ڕێگەی هاوڕێیەکەوە پێمگەیشتبوو. دوو ژمارەی «ئالا» و ڕاپۆرتی ساڵانی کۆمەڵەکە و، هەروەها

چەن بڵاوکراوەی کۆمەڵەکەم نارد بۆی و تەلەفۆنەکەی خۆشم نووسی بۆی. دوای چەن ڕۆژێ تەلەفۆنی کرد و زۆر پەسنی ناوەرۆکی بڵاوکراوەکانی کۆمەڵەکەی کرد و، هەروەها دوو وتاری نێو «ئاڵا»شی بەدڵ بوو. ئەوجا بەکورتی ئامانج و بیروباوەڕ و پێکهاتەی **کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستانی** گێڕایەوە بۆم، لە کۆتاییدا وتی: «**ئەم نووسراوانەی ناردووتن، کۆپییان دەکەم و دەینێرم بۆ کاک جەواد مەلا لە لەندەن، ئەو سەرۆکی کۆنگرەیە و پێم باشە پەیوەندییتان هەبێت!**» ئەمە سەرەتای ئاشنابوونی من بوو لەگەڵ کۆنگرەی نیشتمانی. دیارە مامۆستا نەبەزم بەنێو لە ساڵانی زووترەوە دەناسی، ساڵانی سەرەتای هەشتاکان لە ناوچەی بن دەسەڵاتی پێشمەرگەی یەکێتیی نیشتمانی لە باشوور دەژیام، ڕژێمی بەعسی عێراق نێوی نابوو ناوچەی «**منع التجول**» («**ڕێبەندکراو**»). نێوی **جەمال نەبەز** و **عەبدوڵڵا پەشێوم** وەک دوو نووسەر و شاعیری نەتەوەیی بیستبوو.

ئیتر دوای چەن ڕۆژ کاکە جەواد مەلا تەلەفۆنی کرد و، لەڕێگەی پۆستەوە هەموو بەڵگەنامە و ڕاپۆرتی کۆبوونەوەکانی کۆنگرەی کە تا ئەوکات هەیانبوو بۆ ناردم. پەیوەندیی نێوانمان بەردەوام بوو. لە ساڵی ١٩٩٨ و لە مانگی ئۆکتۆبەر، بانگهێشتی کۆنگرەی چواری کۆنگرەی نیشتمانی کرام کە لە لەندەن بەڕێوەچوو. لە نزیکەوە بۆ یەکەمجار جەمال نەبەز و جەواد مەلا و گەلێ کەسایەتیی سیاسی و نەتەوەییم بینی.

ڕۆڵی بەڕێزت لە کۆنگرەی نیشتمانی چ بوو و چەند ساڵ و چۆن ئەندام و هاوکاری کۆنگرە بووی؟

وەک لە وەرامی پرسیاری سەرەوە ئاماژەم پێدا، لە مانگی ئۆکتۆبەری ساڵی ١٩٩٨ بەفەرمی بانگهێشتی کۆنگرەی چواری کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان کرام. لەو ساڵ و کاتەدا ئەندامی سەرۆکایەتیی **پارتی سەربەخۆیی کوردستان** بووم. پارتی سەربەخۆیی لە ساڵی ١٩٨٩ لە ئەورووپا دامەزرابوو. لە کۆبوونەوەی پارتی سەربەخۆییدا پێشنیازیان کرد بە نوێنەرایەتیی پارتەکە بەشداری کۆنگرەی چواری **KNC** بم لە لەندەن. وتارێکم نووسی و لە ڕۆژی ١٠/١١/١٩٩٨ چوومە هۆڵی کۆنگرە و لە نزیکەوە **دوکتۆر جەمال نەبەز، هەندازیار برووسک ئیبراهیم، کاک جەواد مەلا، ژەنەراڵ عەزیز عەقراوی، دوکتۆر موزەفەر پەرتۆما، شێخ لەتیف مەریوانی، شێخ عومەر غەریب، هونەرمەند حەمەڕەشی هەرەس، دوکتۆر جەمال ڕەشید، دوکتۆر کوردستان موکریانی، پەروین موشیر وەزیری و دەیان کەسایەتیی دیکەم ناسی. دوای چەندین ساڵ بە دیداری مامە قالەی دەباغی شاد بوومەوە.** چەندسەت کەس لە نێویاندا چەندین ئەندام پەرلەمانی بەریتانیا و، نووسەر و هەروەها شارەداری گەڕەکی گەورەی **هامرسمیسی لەندەن** بەشداری کۆنگرە بوون.

کۆنگرەی چوار دوو ڕۆژ بەردەوام بوو. چەن بڕیارێکی دەرکرد. دوای تێپەڕبوونی دوو ڕۆژ، سەرۆکایەتیی کۆنگرە داوایان لێم کرد بەیاننامەی کۆتایی کۆنگرە بنووسم. هەروەها بەرپرسیارێتیی دەزگەی ڕاگەیاندنی کۆنگرەی نیشتمانیی بگرمە ئەستۆ. دەبوو لەپێشدا خۆم لەگەڵ پارتی سەربەخۆیی کوردستان یەکلایی بکەمەوە. پارتی سەربەخۆیی ئەندامی کۆنگرەی نەتەوەیی بوو کە لە لایەن **پێ.کێ.کێ**.وە بەڕێوە دەبرا. بەشداریکردنم لە کۆنگرەی چواری **KNC** و، بۆچوون و شیکردنەوەی خۆم لەبارەی جیاوازییەکانی نێوان **کۆنگرەی نەتەوەیی کوردستان** و **کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان** لە هەشت لاپەڕەدا نووسی و ناردم بۆ ئەندامانی سەرکردایەتی و ئەندامانی پارتی سەربەخۆیی، ئەوجا داوای کۆبوونەوەم کرد و، لە کۆبوونەوەی سەرکردایەتیشدا پێشنیازم کرد لە کۆنگرەی نەتەوەیی کوردستان بکشێینەوە، ببین بە ئەندام لە کۆنگرەی نیشتمانی. ڕێک نەکەوتین، من و بەشێ لە ئەندامانی سەرکردایەتی کشاینەوە و، لە مانگی یازدەی ساڵی ١٩٩٨ەوە بەفەرمی بووم بە ئەندامی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان و، بە یەکجاریی وازم لە حیزبایەتی هێنا. لە کۆتایی ساڵی ١٩٩٨ەوە تاکوو ساڵی ٢٠١١ ئەندامی سەرۆکایەتیی کۆنگرە، بەرپرسیاری ڕاگەیاندنی کۆنگرە، هەروەها بەرپرسیاری کۆنگرە بۆ بەشی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بووم.

ئایدیای کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان لە لایەن چ کەسانێکەوە هاتە ئاراوە؟ کۆنگرە لە کەیەوە، چۆن و بە دەستپێشخەریی چ کەسانێک دامەزرا؟ کێ بوون ئەو کەسایەتییە زانا و ناسراوە نەتەوەییانەی کە بوونە ئەندامی کۆنگرە؟

بیری دامەزراندنی ناوەندێکی نەتەوەیی بە ناوی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان، سەرەتا لە لایەن دوکتۆر جەمال نەبەزەوە بوو. چەن مانگێ پێش دامەزراندنی کۆنگرە، پەیوەندی بە دەیان کەسایەتییەوە گیرا و، لە مانگی گوڵانی ساڵی ١٩٨٥، **KNC** لە لایەن **دوکتۆر جەمال نەبەز، ژەنەراڵ عەزیز عەقراوی، پرۆفیسۆر ساڵح گابوری، دوکتۆر موزەفەر پەرتۆما، شێخ لەتیف مەریوانی، جەواد مەلا، و هەندازیار برووسک ئیبراهیم** دامەزرا. هاوکات لەگەڵ دامەزرانی کۆنگرە، پەیوەندی بە دەیان کەسایەتی و ئەکادیمی و ڕۆشنبیر و نووسەرەوە گیراوە. سەرۆکی کۆنگرەی یەکەم **ژەنەراڵ عەزیز عەقراوی** بوو. لە کۆنگرەی ٢ەوە تا کۆنگرەی ٦، کە دواکۆنگرەی کۆنگرەی نیشتمانی بوو، کاک **جەواد مەلا** سەرۆکی بوو. لە کۆنگرەی نیشتمانیدا، جگە لەو کەسایەتییە ناودارانەی نێویانم هێنا، هەروەها چەندین کەسایەتی و زانای دیکەی وەک **دوکتۆر حسێن خەلیقی؛ ڕەهبەر جەلال مامش، بەرپرسی کۆنگرە لە وڵاتی فنلاند؛ مامۆستا ئەحمەد هەردی، شاعیر و ئەندامی دامەزرێنەری «کاژیک»؛ عەبدولڕەزا سووختا؛ پرۆفیسۆر سەلاح جموور؛ فەرهاد زەینعەلۆش؛ دوکتۆر کوردستان موکریانی؛ یاساناس کامیل ژیر؛ دوکتۆر جەمال ڕەشید؛ بنەماڵەی زانا و نیشتمانپەروەری گەورە ئاپۆ عوسمان سەبری؛ ڕەوشەن بەدرخان؛ شوان بەرزنجی؛ سمکۆ عەلی؛ گۆران دەرگەزێنی؛ حەسەن شافعی** و دەیان نیشتمانپەروەری دیکە لە هەموو بەشەکانی کوردستان، هاوبیری کۆنگرە بوون، یان خۆیان بە هاوبیروباوەڕی نزیکی کۆنگرە زانیوە.

ئامانج یان ئامانجگەلی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان چ بوون؟

ئامانجەکانی کۆنگرە بریتیبوون لەم **٩** خاڵەی خوارەوە:

١. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ پەرەپێدانی هەست و بیروباوەڕی نەتەوەیی و، زیندووکردنەوەی کەسایەتیی نەتەوەیی لای مرۆڤی کورد، بۆ ئەوەی خۆی بە کورد بزانێ و، خۆی بە خاوەنی خاکی کوردستان بزانێ.

٢. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ دەرکردنی داگیرکەران لە کوردستان بە ڕێگەی دیپلۆماسی و خۆشکردنی زەوینەی گشتپرسی (ڕیفراندۆم)، بە سەرپەرشتیکردنی کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکان و، نوێنەرانی دونیای ئازاد و دێموکرات، بۆ ئەوەی نەتەوەی کورد بتوانێ لە ئازادیدا دەنگ بدات بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆی.

٣. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ ڕزگارکردنی نەتەوەی کورد لە مەترسیی قەڵاچۆکردنی نەتەوەیی و کوشتاری بەکۆمەل و یەک لەدواییەک و، ڕاگوێزانی بەکۆمەڵ و، جەنگی بێکۆتایی و جینۆسایدکردنی خاک و زمان و فەرهەنگ و ئابووری و سامان و کانزای کوردستان.

٤. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ ستاندنەوەی هەموو ئەو ناوچانەی بەپێی سیاسەتی ڕەگەزپەرستانەی بەعەرەب و بەترک و بەفارسکردنی کوردستان لە لایەن داگیرکەرانەوە زەوتکراون و لە خاکی نیشتمان دابڕێندراون.

٥. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ سڕینەوەی هەموو شێواز و شوێنەوارێکی داگیرکاری و پاشکەوتویی لە کوردستان و، بەکارهێنانی سامانی نەتەوایەتی، بەتایبەتی نەوت، بۆ ئاوەدانی و گەشەپێدانی کوردستان. هەروەها دابینکردنی یەکسانی و دێموکراسی لەسەر بناخەی سیستەمی سیکۆلاریزم و، جێبەجێکردنی ژیانێکی مرۆڤانە و سەربەرزانە و گوزەرانێکی بەختەوەرانە کە شیاوی نەتەوەی کورد و هەموو کوردستانییەک بێت.

٦. کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان ڕێز و مافی یەکسان دادەنێ بۆ هاووڵاتییانی ناکورد کە پێشینەیەکی چەن هەزاران ساڵەیان لە کوردستاندا هەیە و خۆیان بە کوردستانی دەزانن.

٧. کۆنگرەی نیشتمانی تێدەکۆشی بۆ بەدیهێنانی ئاسایش و ڕێزگرتن لە مافی مرۆڤ و جێبەجێکردنی بەندەکانی بڕیارنامەی مافی مرۆڤی جیهانی لە کوردستان. ڕێز دەگرێت لە هەموو بیروباوەڕێکی جیاوازی سیاسی و ئایینی و ڕەگەزی و چینایەتی و هەروەها جێندەری.

٨. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ دامەزراندنی پەیوەندیی ئاشتی و ئاسایش لەگەڵ گەلانی هاوسێ لەسەر بناخەی یەکسانی و بەرژەوەندیی هاوبەش. کۆنگرە هەروەها ڕێز لەو پەیمان و ڕێککەوتنە جیهانییانە دەگرێ کە بۆ سوودی ئازادی و یەکسانیی مرۆڤن، و بەشداریکردن لە بەدیهێنانی ئاشتی و ئاسایش لە ناوچەکە و لە جیهان بە کارێکی گرنگ و پێویست دەزانێ.

٩. کۆنگرە تێدەکۆشی بۆ سەقامگیرکردنی دەسەڵاتدارێتیی نەتەوەی کورد لەسەر خاک و نیشتمانی و دامەزراندنی کۆماری سەربەخۆ و سیکۆلار لە کوردستان.

لە سەرەتای دامەزراندنی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستانەوە چەند کۆنگرە بەڕێوە چوون؟ کۆنگرەکان لە کوێ بەڕێوە دەچوون؟ بە شێوەی ئاسایی، چەند کەس بەشداری کۆنگرە دەبوون؟ شێوازی پەیوەندی و کاری کۆنگرە چۆن بوو؟ چەند لقی هەبوون؟

بێ لە کۆنگرەی دامەزرانی کۆنگرە کە مانگی گوڵانی ساڵی ١٩٨٥ لە لەندەن بەسترا، سەرجەم شەش کۆنگرە بەڕێوەچوون. کۆنگرەی ١ لە لەندەن، لە ساڵی ١٩٨٩؛ کۆنگرەی ٢ ساڵی ١٩٩١ لە لەندەن؛ کۆنگرەی ٣ ساڵی ١٩٩٦ لە پاریس؛ کۆنگرەی ٤ و ٥ و ٦ لە لەندەن. لە کۆنگرەکاندا لە ٢٠٠ کەسەوە بۆ ٤٠٠ کەس بەشدارییان کردووە. پەیوەندییەکان بەڕێگەی ئینتەرنێت و فاکس و تەلەفۆنەوە بوو. لقەکانی کۆنگرە بریتی بوون لە ڕاگەیاندن، لقی باشوور، لقی ڕۆژهەڵات، پەیوەندیی دیپلۆماسی، کۆمیتەی سکاندیناڤیا و کۆمیتەی ئەڵمانیا.

شێوەی هاوکاری و پەیوەندیی کۆنگرە لەتەک هێزە کوردییەکاندا چۆن بوو؟ بەپێچەوانەوە، هێزە کوردییەکان و حکومەتی هەرێم لەتەک کۆنگرەدا پەیوەندییان چۆن بوو؟ ئایا کۆنگرە لەتەک ڕێکخراوگەلی سەر بە نەتەوەکانی تریش پەیوەندیی هەبوو؟

لەبارەی پەیوەندیی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان و حکومەتی هەرێم و بەگشتی حیزبە کوردییەکانەوە، کۆنگرە وەک پرەنسیپ مەرجی ڕزگاربوونی کوردستانی لە یەکێتیی نەتەوەییدا دەدیت. داوای دەکرد هەموو پێکەوە لەژێر چەترێکی نەتەوەیی، پلاتفۆرم و دروشمێکی هاوبەشی نەتەوەییدا کۆبینەوە. لەگەڵ حکومەتی هەرێمیش چەن جارێ هەوڵ درا و، کۆبوونەوە سازکرا و، خاوەنی ئەم دێڕانە چەن جارێ لە نزیکەوە بەشدار بووم، یان ئاگاداری کۆبوونەوەکان بووم. هاوبیرانی باشوور، **دوکتۆر کوردستان موکریانی** و **مامۆستا کامیل ژیر** و **زانای گەورە کۆچکردوو دوکتۆر جەمال ڕەشید** و **کاک حەمەڕەشی هەرەس** و **شێروان ڕەشید** و **نزار محەمەد** و چەندین هاوبیری دیکە، لە کوردستان لەگەڵیان کۆبوونەوە، بەڵام داواکەی کۆنگرەیان پشتگوێ دەخست. چەن هۆکار لەپشتی ئەم هەڵوێستەی حکومەتی هەرێمەوە بوو. باوەڕیان بە سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردی نەبوو. نەیاندەویست **داگیرکەرانی** کوردستان گومان لە عێراقیبوونیان بکەن. پەیوەندی و بەرژەوەندیی ئابوورییان لا زەقتر و تۆختر بوو. نەیاندەویست و ئێستاش ڕێ

نادەن حیزب و ڕێکخراوەی نەتەوەیی یان نانەتەوەیی لەنێو سنووری دەسەڵاتیان گەشە بکا و ئاپۆرە و حەشیمەتی لێ کۆبێتەوە. ئەوجا حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دوای دەیان ساڵ مانەوەیان لە باشوور، پەروەردە و کولتووری سیاسیی باشووریان وەرگرتووە. بە نێو حیزبی ڕۆژهەڵاتن و بە کردەوە و بیرکردنەوە، دەقاودەق حیزبی باشوورن. بیر و عەقڵی کوێخاگەردانی بەسەریاندا زاڵە. ئەوی بیری لێ ناکەنەوە بەرژەوەندیی کوردە و، ئەوی بیری لێ دەکەنەوە گەیشتن بە دەسەڵات و پاشقولگرتن و بەعەرزدادانی یەکدییە. زۆر ئاسایی بوو کە هیچیان بەپیری بانگەوازی کۆنگرەوە نەیەن. ئەوجا «**پێ.کێ.کێ**»ش، چەن جارێ بەرەوڕووی سەرۆکایەتیی کۆنگرە و کۆبوونەوەکانی بوونەوە و، لە هەڵکوتانە سەر کۆبوونەوەی کۆنگرە و لێدان و دروشمدان و هێنانەخوارەوەی ئاڵای کوردستان لە ئەڵمانیا، هەتا سازکردنی گرژی و ناکۆکی لە **تەرابلوسی لیبیا**، کە کۆنگرەی نیشتمانی لە لایەن دەوڵەتی لیبیاوە بەفەرمی بانگهێشت کرابوو، تا تۆمەت خستنەپاڵ کۆنگرە گوایە سەر بە پارتی و بارزانییە...، بەگشتی هۆکاربوون بۆ نەبوونی پەیوەندییەکی باش و تەندروست و نەتەوەیی لەنێوان کۆنگرە و حیزبەکاندا.

لەبارەی پەیوەندیی نێوان کۆنگرە و ڕێکخراوەی نەتەوەیی و نەتەوەییەکانەوە، مخابن زۆر خراپ بوو. هۆی سەرەکیی ئەمەش خۆبەزلزانی و ناکۆکیی کۆن و، بۆچوونی کەسیی لەبارەی ئەوانی دییەوە بوو کە وەک ئێمە نەتەوەیی بوون. پەراوێزخستن و بەهێندنەگرتنی دەیان نەتەوەیی دڵسۆز و پاک کە لە دەرەوەی بازنەی کۆنگرە بوون، خۆپەرستی و پارە و پەیوەندیی شاردنەوە، بێمتمانەیی و نووسان بە سەرۆکایەتییەوە، دوای چەن ساڵێک، زۆر گران و خراپ بەسەر کۆنگرەدا شکایەوە و تووشی قەیران و بشێویی نێوخۆیی کرد و، ئەو دەزگە نەتەوەییە جوانە کە ماوەیەک جێی هیوا و ئاواتی ژمارەیەک لە نەتەوەییەکانی ڕاستەقینەی کوردستان بوو، هەرەسی هێنا و، لە تێکۆشین و خەبات و چالاکی وەستا. لەبەر ئەوە ئەو کەس و دەستە و گرووپە دڵسۆز و نیشتمانپەروەرانەی بەتەمان لە داهاتوودا دەزگەیەکی نەتەوەیی ساز بکەن، باش وایە و پێویستە بەوردی لە هۆکاری شکستی ڕێکخراوە نەتەوەییەکانی پێش خۆیان بکۆڵنەوە، بۆ ئەوەی هەر بەو ڕێچکە کوێر و شکستخواردووەدا نەچنەوە.

مەرجەکان و شێوەی ئەندامێتی لە کۆنگرەدا چۆن بوو؟ سەرۆکایەتیی کۆنگرە چۆن هەڵدەبژێردرا؟ پەیوەندیی گرووپگەلی جیاوازی نەتەوەیی بە کۆنگرەوە چۆن بوو؟

مەرجەکانی ئەندامێتی، ئەو کەسەی دەبوو بە ئەندام لە کۆنگرە، دەبوو پێشینەی جاشایەتی و خیانەتی بەرامبەر نەتەوە و نیشتمانی نەبووبێ، مرۆڤێکی ڕەوشتبەرز و خاوەن کەسایەتی بێت. دەسپاک و داوێنپاک بێت. باوەڕی تەواوی بە سەربەخۆیی و دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان هەبێ و، بە کردەوە خەباتی بۆ بکات.

بۆ وەرگرتنی ئەندام دەبوو یەکێ لە هاوبیران ناوی بەرز کاتەوە و بیناسێنێ، کورتەیەک لە بیروباوەڕ و کەسایەتیی باس بکات. دوای قەبووڵکردنی دەبوو پسوولەی ئەندامێتی پڕ کاتەوە و، نێو و واژۆی خۆی لەژێری بنووسێ. پسوولەی ئەندامێتی ئاوا نووسرابوو:

ئەز .... جێی سەربەرزی و شانازییەکی گەورەیە بۆم بە ئەندامێتیی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان وەردەگیرێم. ئەز، بە نیشتمانم، بە ئاڵای پیرۆزی کوردستان، بە بیروباوەڕم سوێند دەخۆم، تا دواهەناسەی ژیانم بۆ پەرەپێدانی بیری نەتەوەیی و سەربەخۆیی و، بۆ ئازادیی کوردستان تێبکۆشم. کار و ئەرکی پێسپێردراوی کۆنگرە بەوپەڕی دڵسۆزییەوە بەجێ بگەیەنم. بەرامبەر ئەرکی پێسپێردراوم کەمتەرخەمی و سستی نەکەم.

ئەز، بە ئاڵای کوردستان و بە نیشتمانم سوێند دەخۆم کە نهێنییەکانی کۆنگرە بپارێزم، بەرامبەر هاوبیرانم، بەرامبەر دارایی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان و، بەرامبەر نەتەوەکەم پاک و دڵسۆز و وەفادار بم. هیچ کردەوەیەک ئەنجام نەدەم ببێتە هۆی زیانگەیاندن لە کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان و، بەرژەوەندیی نەتەوەکەم.

نێو و واژۆی ئەندام ....

نێو و واژۆی کۆمیتەی بەرپرسیار:

ڕێکەوت: ....

سەرۆکی کۆنگرە لە کۆنگرەکاندا هەڵدەبژێردرا و، سەرۆکایەتیش دوای کۆنگرەکان لە لایەن سەرۆکی کۆنگرە، بە پرس و ڕاوێژ لەگەڵ دوکتۆر جەمال نەبەز هەڵدەبژێردران. جۆری پەیوەندیگرتن بە کەسایەتییە نەتەوەییەکانەوە، لە هەر وڵاتێ نیشتەجێی بوونایە، ئەندامانی کۆنگرەی ئەو وڵاتە پەیوەندیی دەگرت لەگەڵیان.

پەیوەندیی کۆنگرە بە گرووپ و پارتی جیاوازی نەتەوەیی باش نەبوو، باشتر وایە بڵێم پەیوەندیی نێوان نەتەوەییەکان بەگشتی باش نەبوو. ئەمەش چەن هۆکاری بوو، بەشێکیم لە کتێبی ***زەلکاو***دا نووسیوە و، خوێنەر دەتوانێ لەوێ بیانخوێنێتەوە. بەداخەوە بەشێکی ئەو ناکۆکییانە لووتبەرزی و کێشەی تایبەتی نێوان کەسەکان بوو. ئەمەش کارکردی هەبوو لە پشتگوێخستنی یەکتری، هەروەها ترسی لەدەسدانی پلەی سەرۆک و سەرۆکایەتی. ئەگەر کێشەی نەتەوەییەکان لە یەک خاڵدا بگونجێنین دەبێ بڵێین، نەتەوەییەکان خۆشیان بەتەواوەتی لە ناخی بیروباوەڕەکەیان تێنەگەیشتوون و، هەر بە بیری هۆزایەتی و حیزبایەتی و ناوچەگەرێتی و شار و زاراوەپەرستییەوە خۆیان کردووە بە دەمڕاست و نوێنەری بیروباوەڕەکە. ئەمەش زیانی لە بیری نەتەوەیی داوە و، بیری نەتەوەیی دوای سەت ساڵ تێکۆشین و چالاکی، نەیتوانیوە ببێت بە ڕێکخراوێکی بەرفرە و پێگەی جەماوەری لە کوردستان پەیدا بکات.

شێوەی کاری ڕاگەیاندنی کۆنگرە چۆن بوو؟ ئایا کۆنگرە ڕۆژنامە، ڕادیۆ، ماڵپەڕ یان تەلەڤیزیۆنی هەبوو؟ کۆنگرە چۆن بەشی دارایی خۆی بەڕێوە دەبرد؟

ڕاگەیاندنی کۆنگرە لە کۆتایی ساڵی ١٩٩٨ەوە کە بەرپرسیارێتییەکەی بە من سپێردرا، لە یەکەم هەنگاودا دامەزراندنی ماڵپەڕێک بوو بە ناوی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان. مەبەستیش ئەوە بوو ماڵپەڕەکە ببێت بە پەرتووکخانە و ئەرشیڤێکی نەتەوەیی و بڵاوکردنەوەی هەواڵ و زانیاریی تایبەت بە کوردستان و وڵاتانی داگیرکەری کوردستان. هەروەها بڵاوکردنەوەی گۆڤارێک بە ناوی **«کۆنگرە» کە زمانڕەوشی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان** بێت. ژمارەکانی گۆڤارەکە لە نێوان دوو تا سێ مانگ بڵاو دەکرایەوە. خستنەڕێی ڕاگەیاندنی کۆنگرە سووک و هاسان نەبوو. لە ساڵی ١٩٩٨ بۆ ساڵی **٢٠٠٢**، کۆمپیوتەرێکی مەکنتاشی مۆدێل کۆنم هەبوو، چەن ژمارەیەکی کۆنگرەم پێ بڵاو کردەوە، لەناکاو تێکچوو، بردم بۆ **سوید** لەگەڵ هاوبیری خۆشەویستم **مامۆستا دوکتۆر حسێن خەلیقی** بردمان بۆ دووکانی کوردێکی کۆمپیوتەرزان، بۆی چاک نەکرا، دوای مانگێ هاوڕێی خۆشەویستم، کاک **کەریم دانشیار، نووسەر و کەسایەتیی خۆشەویستی شاری مەهاباد و ئەندامی دەستەی نوێنەرایەتیی گەلی کورد بۆ وتووێژ لەگەڵ کۆماری ئیسلامی لە ساڵی ١٩٨٠-١٩٧٩**، لە پەیوەندییەکی تەلەفۆنی کە بوومان پێکەوە، وتی ئەپڵ مەکنتاشێکی چاکی هەیە و، پێویستی نییە پێی. چوومە شاری وێسترۆسی سوید و دوای ساڵانێکی زۆر بە دیداری یەک شاد بووینەوە، جگە لە خزمەت و مێوانداریيەکی باشی کوردانە، هەروەها کۆمپیوتەرەکە و، هەرچی کەلوپەلیەتی بەخۆڕایی دایپێم. زۆر سوپاسیم کرد و، بەخۆشحاڵییەوە گەڕامەوە بۆ

ئۆسلۆ. بە دەسپێکردنەوەی کاری ڕاگەیاندن هێند کەیفم ساز بوو، موکریانی گوتەنی: «**بە کلکم فیتووم لێدەدا!**». دوای ئامادەکردنی گۆڤاری «**کۆنگرە**»، لە چاپخانەیەکی ئۆسلۆ ١٠٠ دانەم لێ چاپ دەکرد، لەڕێگەی پۆستەوە دەمنارد بۆ ئەدرەسی هاوبیران و کەسایەتی و لایەنە سیاسییەکان کە لام بوون. دانەیەکیشم دەنارد بۆ لەندەن ئەوانیش لەوێ چاپیان دەکرد و بڵاویان دەکردەوە و بۆ باشووری کوردستانیشیان دەنارد. بۆ دانانی بابەتی تازەش لەسەر ماڵپەڕەکە، پووڵم دەدا بە هاوبیرێکی کۆنی دەیان ساڵەی پارەخۆشەویست، بە تکا و ڕجا هەتا کارەکەی دەکرد و، ژمارەکانی کۆنگرەمان بە سکانکراوی لەسەر ماڵپەڕەکە دادەنا. لە ساڵی ٢٠٠٢ پووڵم لە بانک قەرز کرد، کۆمپیوتەرێکی تازەی «**پی سێ**»م کڕی لەگەڵ پرینتەرێکی باش و، ئینتەرنێتم دانا لەسەری و، ئیتر ژمارەکانی کۆنگرە و زۆر بابەتی دیکە بە ڕێکوپێکی دەگوێزرانەوە سەر ماڵپەڕەکە. هاوڕێیەکی نۆروێژیم بە ناوی «**تۆم**» هەندازیار بوو لە کۆمپانیای ئەپڵ کاری دەکرد، ماوەی هەشت مانگ خۆبەخشانە یارمەتی دام و، تەنیا جارێ قەبووڵی کرد شەرابێکی سووری بۆ بکڕم. دوای ئەو، لەڕێگەی کەسێکەوە فێر بووم چلۆن فایلەکان بخەمە سەر ئینتەرنێت. کێشەی دیکەم لە ئامادەکردنی گۆڤاری کۆنگرە ئەوە بوو، ئەو هاوبیرانەی هاوکارم بوون لە گۆڤارەکە، هەموویان لە تەمەنی من و لە سەرووی تەمەنی منەوە بوون، وەک من دژوار و زەحمەت بوو بۆیان بەخێرایی خۆیان لەگەڵ دیاردەیەکی پێشکەوتووی وەک کۆمپیوتەر ڕێک بخەن. لەبەر ئەوە وتار و نووسینەکانیان بەدەسنووس دەنارد و، منیش دەبوو بە وتارەکانی خۆشمەوە لە سەرڕا تایپ بکەم و، لە لایەنی زمانەوانیشەوە هەمووی وەکیەک بەو شێوازە داڕێژم کە بۆ گۆڤار و ڕاگەیاندنی کۆنگرە ڕەچاوم دەکرد. جگە لەمانە، خۆبەخشانە و بە ماندووبوونێکی زۆر کاری تایپ و ئامادەکردنی بەشێ لە کتێبەکانی دوکتۆر جەمال نەبەز، لەگەڵ نووسینی کتێبی خۆم، ئەمە بەکورتی شێوەی کاری ڕاگەیاندنی کۆنگرە بوو.

کۆنگرە ماڵپەڕی هەبوو، ئێستاش ماڵپەڕەکە ماوە، ئەمەش لینکەکەیەتی: **www.kncsite.com**. هۆی هێشتنەوەی ماڵپەڕی کۆنگرە لەبەر ئەوەیە، ئەرشیڤێکی دەوڵەمەندە بۆ چینی ڕۆناکبیر و خوێندەوار و بۆ هەر نیشتمانپەروەرێ پێویستی بە سەرچاوە و زانیاری هەبێت. کۆنگرە هەروەها ماوەیەک ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆنی دانابوو. لە ڕۆژی ١١ی مارچی ساڵی ٢٠٠٥ تەلەڤیزیۆن و ڕادیۆی کۆنگرە، بەناوی «**ڕۆژاڤای کوردستان**» دەستی بە وەشان کرد. تەلەڤیزیۆنەکە هەفتەی کاتژمێرێک، ڕۆژانی هەینی، ڕادیۆکەش ٢٤ کاتژمێر بەرنامەکانی پەخش دەکرا. دەستەی ئامادەکاری ڕادیۆکە، **هاوبیران گۆران دەرگەزێنی، شیلان شۆڕش، شوان بەرزنجی و من بووین،** چەن هاوبیرێکی دیکەش جارجارە داوای هاوکارییان لێکراوە. تەلەڤیزیۆنی ڕۆژاڤا دوای سێ مانگ لەبەر نەبوونی پووڵ، پەکیکەوت. ڕادیۆکەش دوای سێ ساڵ و سێ مانگ ئەویش لەبەر بێپارەیی بێدەنگ بوو. لە دامەزرانی تیڤی و ڕادیۆکە بوودجە و پووڵەکەی چۆن دابین کرا؟ دوای ماوەیەک بۆچی پووڵ و بوودجەی لێ بڕا؟ ئەمەیان هەر کاک جەواد مەلا و کاک دوکتۆر جەمال نەبەز دەیانزانی. من وەک بەرپرسیاری ڕاگەیاندن ئەوەم بەلاوە گرنگ بوو بەرنامەکانی ڕادیۆکە ئامادە بکەم. باوەڕ و متمانەی زۆرم وای لێ کردم پرسیار لەبارەی چاوکانیی بوودجەی میدیا و دارایی کۆنگرەوە نەکەم، بەدڵنیاییەوە بۆچوونەکەم هەڵە بوو. چەشنی کارکردنی ئەم بەڕێزانە کە لە بێمتمانەییانەوە سەرچاوەی دەگرت، دوای ماوەیەک زیاتر تەشەنەی سەند و، زۆری نەخایاند، هاوبیرانی لەندەن لەسەر شێوازی چەوتی بەڕێوەبردنی نووسینگەی کۆنگرە لە لەندەن و چەندین هۆکاری تر، هاتنە دەنگ و چەن جارێ کۆبوونەوە کرا و، لە دوو کۆبوونەوەیاندا منیش چووم و بەشدار بووم، ژمارەیەک کەسایەتیی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر وەک **شێخ لەتیف مەریوانی** و **مامۆستا محەمەد شەیدا** و **ئازاد قورئانی** و **سابیر کۆکەیی** و **شێروان ڕەشید** و **حەمەساڵح کەرکووکی** و چەندین هاوبیری دڵسۆزی دیکە، لە کۆنگرە کشانەوە و وازیان هێنا. کۆنگرە لە دامەزرانییەوە تا کاتی وەستانی چالاکی و خەباتی، کۆمیتە یان ئۆرگانێکی نەبوو بەناوی «**دارایی**». ئەگەر پارە و پووڵێکیش بووبێ لەملا و لەولا دەسکەوتبێ، هەر سەرۆکی کۆنگرە کاک جەواد و، دوکتۆر جەمال نەبەز زانیویانە و کەسی دیکەی لێ ئاگادار نەکراوە.

ئەمە لە کاتێکدا بوونی دەزگەی دارایی بۆ نێوەندێکی نەتەوەیی لە ڕیزی سەرەکیترین خاڵ و بەندیەتی و پێویستی بە بوونی کۆمیتەیەکی کارا و لێزان و شارەزا لە ئابووری هەیە. هەروەها لە دانانی ڕادیۆ و تیڤییەکەشدا، کاری ڕاست و بەجێ و نەتەوەیی ئەوە بوو، نەک هەر ئەندامانی دامەزرێنەر و سەوکایەتیی کۆنگرە، بەڵکوو تێکڕای ئەندامان و کەسایەتیی نیشتمانپەروەر و ڕۆناکبیران بانگێشت بکرابان و لە کۆبوونەوەیەکدا گرنگیی بوونی میدیایەکی نەتەوەیی بخرابایە ڕوو، ڕا و بۆچوونیان وەربگیرابایە چۆن بتوانن بە هەوڵی هەموویان ئەم دەنگە ڕەسەن و نەتەوەییە بەردەوام بکەن! بەڵام هەزار مخابن... .

ئایا پێتان وایە کە تەلەڤیزیۆنێکی نەتەوەیی دەتوانێ باندۆرێکی زۆری لەسەر هۆشیاریی نەتەوەیی کورد هەبێت؟ چەندە ئەوە بۆ کورد دەلوێ کە تەلەڤیزیۆنێکی نەتەوەیی هەبێت و لەمپەڕەکان چین؟

بەدڵنیاییەوە تەلەڤیزیۆنێکی نەتەوەیی شۆڕشێکی گەورە و مێژوویی لە هەموو کوردستان دەخاتە ڕێ. هەست و باوەڕی یەکبوون و هاوخەمی و هاوچارەنووسی لەنێو کوردی هەموو بەشەکانی کوردستان پێک دێنێ. کورد تێدەگات چارەنووس و مان و نەمانی پێکەوە گرێدراوە. تەلەڤیزیۆنێکی نەتەوەیی، بیری ڕزگاریی خاک و ڕزگاریی نەتەوە و نیشتمان لای تاکی کورد دەکاتە بیر و ئامانجێکی پیرۆز. بوونی تەلەڤیزیۆنێکی نەتەوەیی، فەرهەنگی ڕێزگرتن بەرامبەر بیروباوەڕی جیاوازی نێو کۆمەڵگە، ئایین و ئایینزای جیاواز و خۆشەویستیی بەرامبەر گەل و نیشتمان لای تاکی کورد پێک دێنێ. بۆ ئەمەش پێویستە پێش دانانی تەلەڤیزیۆن، دەستەی بەڕێوەبەر، یان ئەو ژمارە کوردە نیشتمانپەروەرانەی بەم ئەرکە پیرۆزە هەڵدەستن، لە ناخی مەزنیی کارەکەیان تێبگەن، بەرنامەیەکی زانستیانە و نەتەوەیی بۆ ڕەچاو بکەن کە هەموو سات و کاتێکی پەخشی تەلەڤیزیۆنەکە لە خزمەتی پێگەیاندنی ئاستی ڕۆشنبیری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی نەتەوەی کورددا بێت.

تاکوو ئیمرۆ هیچکام لەو بیرکردنەوە و کۆبوونەوانەی لە لایەن نەتەوەییەکانەوە بۆ دانانی میدیایەکی نەتەوەیی کراون، سەرکەوتوو نەبوونە.

پەیوەندیی ئەندامانی کۆنگرە ئێستا لەتەک یەکتردا چۆنە، ئایا هاوکاریتان هەیە بۆ هیچ پرۆژەیەک؟ هەندێک جار بەیاننامە بە ناوی هاوبیرانی کوردایەتی دەردەکەن، دەتوانن ئەمە کەمێک بۆ خوێنەران ڕوون بکەنەوە؟

زۆربەی ئەندامانی کۆنگرە پەیوەندیمان لەگەڵ یەک ماوە. ماوەی زیاتر لە ساڵێکیش دوای ڕاگیرانی کۆنگرە، کۆبوونەوەکانی ئەندامانی کۆنگرە لە سکاندیناڤیا بەردەوام بوو. بیرمان لە کردنەوەی کەناڵێکی سەربەخۆی نەتەوەیی کردەوە، بەڵام کۆسپی سەرەکیمان نەبوونی بوودجە و پارە بوو. بۆیە هەوڵەکەمان سەری نەگرت. لە دۆخی ئێستادا هیچ پرۆژەیەکمان نییە.

لەبارەی «**کۆمەڵەی هاوبیرانی کوردایەتی**»یەوە، دوای نەمانی چالاکیی کۆنگرە بیر لە دامەزرانی ڕێکخراوەیەکی نەتەوەیی کرایەوە کە نێوەندەکەی لە باشوور بێت. بۆ ئەمەش بە پێشنیازی هاوبیر **کاک کامیل ژیر** لە وەرزی بەهاری ٢٠١٣ لە گوندی «**سیتەک**» لە سلێمانی کۆبوونەوەیەک ساز کرا و زۆربەی هاوبیرانی باشوور تێیدا بەشدار بوون. منیش بە نوێنەرایەتیی هاوبیرانی سکاندیناڤیا و چەندین هاوبیری دیکە لە ئەورووپا لە کۆبوونەوەی «سیتەک» بەشدار بووم. بەداخەوە ئەو پلان و بەرنامەی بۆ گەشەی ئەم ڕێکخراوە تازەیە بیری لێ کرابووەوە، وا دەرنەچوو، لەبەر ئەوە تەنیا ئەوەی پێکراوە جارجارە بەیاننامەیەک بڵاو بکاتەوە.

زۆر باس لەمە دەکردرێت کە کورد پێویستی بە کۆنگرەیەکی نەتەوەیی/نیشتمانی هەیە بەڵام هەموو جارێک شکست دەهێنی. دوایین هەوڵ کۆنگرەیەک بوو کە بە دەستپێشخەری بارزانی ڕێک خرا و تەنیا لە ئاستی یەکەمین دانیشتندا مایەوە و تەواو بوو. یان بۆ نموونە کۆنگرەی نەتەوەیی کوردستان (ک.ن.ک) هەیە. پێتان وایە بۆچی ئەو هەوڵانە سەرناگرن؟ سەکەریکترین لەمپەڕەکان بۆ دامەزراندنی کۆنگرەیەکی نیشتمانی بەتایبەت و دامەزراوەگەلێ نەتەوەیی بەگشتی چین؟

کورد نەک هەر پێویستی بە سازی یان نێوەندێکی کوردستانی هەیە، بەڵکوو بۆ نەتەوەی کوردی کۆیلەی ژێرپێکراوی نیشتمانداگیرکراوی پارچەپارچەکراو، بێ دامەزرانی کۆنگرە یان چەترێکی نەتەوەیی، ناتوانێ ڕزگاری و سەربەخۆیی بەخۆیەوە ببینێت. هیچ حیزبێ هەرچەندە گەورەش بێ، ناتوانێ نوێنەرایەتیی تێکڕای نەتەوەی کورد بکا و، ناتوانێ کورد بە ئامانج بگەیەنێ. کوردستان پێکهاتەیەکی چینایەتی و ئایینی و ڕەگەزیی جۆراوجۆرە و، تەنێ نێوەندێکی کوردستانییە دەتوانێ هەموو ئەم پێکهاتە جیاوازانە لە دەوری خۆی کۆ بکاتەوە و، پێکەوە تێبکۆشن بۆ ڕزگارکردنی نیشتمانەکەیان و دامەزرانی سیستەمێکی سیکۆلار کە بە یەکسانی مافی هەموو ئەم پێکهاتە جیاوازانە دابین بکات. حیزبایەتی بریتییە لە بیری پارێزگاریکردن لە ئایدیۆلۆژی، یان چینێکی تایبەتی نێو کۆمەڵگە و لەسەر بناخەی دەسەڵاتی حیزبی و بەرژەوەندیی ئابووری دادەمەزرێت، نەک بۆ ڕزگارکردنی نەتەوەیەکی بندەست. بۆ نەتەوەی کورد کە هیچ ئەزموون و شارەزاییەکی لە کاری پێکەوەژیان و دێموکراسی نییە و، ئەوی دەیزانێ و بینیویەتی کردەوە و فەرهەنگ و سیاسەتی نامرۆڤانەی داگیرکەرانییەتی، بوونی دەزگەیەکی نیشتمانی دەبێت بە زانستگەیەکی دێموکراسی بۆی. لە کاتی ڕزگاربوونی کوردستان زۆر ساناترە بۆی سیستەمێکی سیکۆلار قبووڵ بکا و، بەرپەرچی هەر جۆرە سیستەمێکی تاکپەرستی بداتەوە کە زاڵە بەسەر ڕۆژهەڵاتی ناڤیندا.

ئەوجا ئەوەی کە حیزبێ هەڵدەستێ، سازییەکی نەتەوەیی دادەنێ، تەنیا بۆ چەواشەکردنی خەڵک و خۆڵکردنە چاوی خەڵکە و بەکارهێنانی ئەو نێوەندە نەتەوەییەیە بۆ ئامانج و بەرژەوەندیی حیزبی. چۆنکە سەرلەبەری حیزبەکان بەئاشکرا خۆیان بە هاووڵاتیی وڵاتانی داگیرکەر دەزانن و ئەمەش ناشارنەوە و هەموو هەوڵێکیان بۆ ئەوەیە ببن بە بەشێ لە دەسەڵات لە پێتەختی وڵاتانی داگیرکەر و، لەو بەشەی کوردستانیش دەوریان هەبێ کە سەر بە وڵاتانی داگیرکەرە. لەبەر ئەوە نەتەوەییەکان کارێکی هەڵە و نانەتەوەیی دەکەن، دەبن بە ئەندام لەنێو دەزگەیەکی بەناو نەتەوەیی، کە لە لایەن حیزبێکەوە دادەمەزرێندریت. بۆ نموونە، **کۆنگرەی نەتەوەیی کوردستان** کە ساڵانی ساڵە دامەزراوە، ساڵ دوای ساڵ کزتر و لاوازتر بووە، چونکە پاشکۆ و گرێدراوی سیاسەتەکانی حیزبە دامەزرێنەرەکەیەتی کە پێ.کێ.کێ.یە. دامەزرانی کۆنگرەی نیشتمانی یان هەر سازییەکی نەتەوەیی لە لایەن بارزانی، یان سەرۆکی هەر حیزبێکی دیکەوە بێت، یەکەم مەرجی ئەوەیە، ئەگەر بەڕاستی بڕوایان هێناوە بە سەربەخۆیی کوردستان، حیزبەکەیان هەڵوەشێننەوە و، سازییەکی گشتگیری کوردستانی دامەزرێنن. چونکە تاکی ناحیزبیی کورد و تاکی سەر بە حیزبەکانی دیکە، هەست ناکەن دەبن بە ئەندامی پارتی بارزانی، بەڵکوو دەبن بە ئەندامی دەزگەیەکی سەرتاسەریی کوردستانی، کارێکی وا بەدڵنیاییەوە لە خزمەتی بارزانی، یان سەرۆکی هەر حیزبێک دەبێ بەم هەنگاوە هەڵدەستێ، هەروەها لە خزمەتی ڕزگاریی یەکجارەکیی نەتەوەی کوردیشدا دەبێت.

بەپێی ئەزموونی کارکردن لە ڕێکخراوەیەکی سیاسیی نەتەوەییدا، چ پێشنیارگەلێکتان هەیە بۆ ئەو پرۆژەی هاوشێوە؟

بە باوەڕی من، هەر تاک و دەستە و گرووپێ خۆیان بە نەتەوەیی دەزانن و بیر لە ڕزگاریی کوردستان دەکەنەوە، لەپێشدا و بەر لە هەر کارێ، پێویستە لەگەڵ خۆیان ڕاستگۆ بن و، بێ ترس و شەرم، بەوردی بیر لە گەورەیی و دژواریی ڕزگاریی کوردستان

بکەنەوە، بیر لەوە بکەنەوە کە هیچ دەسکەوت و بەرژەوەندییەکیان نییە و نایانبێ و، دەبێ ژیان و کات و تەنانەت گیان و تەمەنی خۆشیان بخەنە خزمەتی ئەو پرۆژە پیرۆز و هاوکات دژوار و سەختەوە.

یەکێ لەو کێشە نێوخۆییە سەقەت و چەوتانەی بووە بە خۆرە و شێرپەنجە و وەک نەخۆشییەکی چارەسەرنەکراوی لێهاتووە، کێشەی سەرۆکایەتییە. **ئەگەر لەنێو زۆربەی گەلان سەرکردەی گەورەی لێهەڵکەوتووە و خەڵک و نەتەوەکەی بەسەرفرازی و بەختەوەری گەیاندووە، بۆ کورد بەپێچەوانە بووە و، سەرکردەی کورد کێشە و کارەسات وماڵوێرانیی بەدیاری هێناوە بۆی. زۆربەی زۆری ئەو نەهامەتی و شکست و شەڕی نێوخۆیی و لەشکرکێشیی داگیرکەران بۆ سەر کوردستان، بە فیت و پیلان و جاشایەتیی سەرکردەی کوردەوە بووە. سەرکردەی کورد، کێشەی ڕۆحی و نەخۆشیی دەروونیی خۆی بە سازکردنی حیزب و بوون بە سەرۆک چارەسەر کردووە و، گەل و خاک و نیشتمان و خوێنی دەیان هەزار ڕۆڵەی کوردی خستووەتە خزمەتی نێوبانگ و بەرژەوەندی و دەسەڵاتی خۆیەوە.** ناکۆکیی نیوخۆیی حیزبەکان، سووکایەتی و زۆرجار تیرۆری کەسایەتی و جەستەیی و دەرکردن و دەستە و کۆتلە کۆکردنەوە، هەمووی لە نەخۆشیی سەرۆک و سەرۆکایەتییەوە سەرچاوە دەگرێت. لەبەر ئەوە ئەگەر بڕیار لە دامەزرانی سازییەکی نیشتمانی دەدرێ، پێویستە ئەندامانی دامەزرێنەری پرۆژەیەکی وا پیرۆز، بیری سەرۆک و سەرۆکایەتیکردن لە خۆیاندا بمرێنن. دەستوور و میکانیزمێکی واش دابنرێت، زەوینەی ئەوە خۆش نەکرێت، لەنێو ڕێکخراوەکەدا پاش ماوەیەک یەکێ بەرز بکرێتەوە و، ئەویش خەڵکی هەلپەرست و چەپڵەلێدەر لە دەوری خۆی کۆکاتەوە و، ڕیسەکە بکاتەوە بە خوری.

بەکورتی، دەتوانین کێشەی کوردستان لە سێ خاڵدا بگونجێنین: (١) دابەشبوونی کوردستان لەنێوان ڕژێمەکانی داگیرکەری و بەکارهێنانی جینۆسایدی هەمەچەشنە بۆ تووناکردنی کورد کە زیاتر لە سەد ساڵە بە شێوازی سیستەماتیک بەڕێوە دەچێ. هەر یەکێ لەم ڕژێمانە گرێدراوی پەیوەندیی سیاسی و سەربازی و ئابووریی هەرێمی و جیهانین و، بۆ دەزگەیەکی نەتەوەیی لەسەری پێویستە لێکۆڵینەوەی ورد بکات لەسەر هەموو جۆرە پەیوەندییەکی ڕژێمەکانی داگیرکەر بە وڵاتان و زلهێزەکان و، خاڵی بەهێز و لاوازی ئەم پەیوەندییانە بناسێت. (٢) سێ چارەکەسەدەیە حیزب و ڕێکخراوەی کوردی ساز کراون و، سەرلەبەریان خەباتی نەتەوەی کوردیان دابەش و پارچە پارچە کردووە و، خۆیان بە هاووڵاتیی وڵاتانی سەر بە داگیرکەران دەزانن و، هەموو تاوانێکیان بەرامبەر کورد ئەنجام داوە و دۆزی کوردیان بە چەقبەستوویی هێشتووەتەوە. سەرەڕای قوربانیدانی بێئەژمار، کورد نەیتوانیوە هەنگاوێک بۆ پێشەوە هەڵبگرێت. زۆربەی حیزبەکان، بە دروشمی نەتەوەیی و ئاڵای کوردستانەوە، سەرلێشێواوییەکی زۆریان لەنێو کورددا دروست کردووە و، هەموو سنوور و پرەنسیپێکی نەتەوەیی شێوێندراوە. پێ.کێ.کێ لە قەندیل دژی دەوڵەت-نەتەوە دەدوێ. لە میدیاشییەوە **ڕێزدار عەبدوڵڵا ئۆجالان** بە سەرۆکی نەتەوەیی نێو دێنێ، ئەگەر ئاپۆ سەرۆکی نەتەوەی کوردە، بۆچی نابێ بە سەرۆکی کۆنگرەی نەتەوەیی کوردستان؟ لە باشووریش وەک بۆق و کیسەڵیان لێهاتووە، هەم لە ئاودا دەژین، هەمیش لە وشکایی. عێراقین و، نەتەوەیی و کوردستانیشن! یان **حیزبی دێموکراتی کوردستان** کە پاشنێوەکەی «**ئێران**»ە، زیاتر لە پەنجا ساڵە لە هەر ئێرانییەک خۆی پێ ئێرانیترە، کەچی لە یادی دامەزرانی کۆماری کوردستان هەموو ساڵێ هەڵدەپەڕێ!! لەبەر ئەوە تێگەیاندن و هۆشیارکردنەوەی نەتەوەی کورد ئەرکی سازییەکی نەتەوەیی ڕاستینەیە. (٣) بەهۆی سیاسەتی پڕ لە هەڵەی حیزبەکانەوە، چینێکی زەبەلاحی بەنێو ڕۆشنبیری ڕەخنەگری خۆبژێن و هەلپەرست و ماڵپەرست و درۆزن و زۆربڵێ و هیچنەکەر لە دەرەوەی وڵات پێگەیوە، لەنێو حیزبەکان بن، یان لە دەرەوەی حیزبەکان نێوەرۆکی ئەمانە وەکیەکە و جگە لە خزمەتی خۆیان و دڵخۆشکردنی خۆیان بە چالاکیی سەر فەیسبووک و ئینتەرنێت و قسەوباسی نێو کۆڕ و مێوانی چ خێر و بەرهەمێکیان نییە بشێ نێوی خزمەتی لێبنێی. هاوکات لەگەڵ ئەم کەشەی بەسەر کوردی ئەورووپادا زاڵە، ژمارەیەک کوردی نیشتمانپەروەر و دڵسۆز هەن کە لە دەرەوەی وڵات دەژین و ساڵانی ساڵە دڵسۆزانە ئەوی لە دەستیان هاتبێ درێخیان نەکردووە و، لە ئەگەری سازبوونی سازییەکی کوردستانی کە دڵنیابن لێی، هەموو توانایەکیان بەکار دێنن بۆ گەشە و سەرکەوتنی.

دوا وتەم ئەوەیە، هەر دەزگەیەکی نیشتمانی دێتە نێو گۆڕەپانی سیاسیی کوردستانەوە، ئاگاداری ئەم کێشە و ئاڵۆزییانە بێت لە لایەن حیزب و سیاسەتکار و ڕۆشنبیری خۆبژێنی کوردەوە تووشی بووە. خستنەڕووی کێشەکان، واتای ئەوەیە ڕزگارکردنی کوردستان پێویستی بە باوەڕ و متمانەبەخۆکردنێکی پۆڵایین هەیە. لە دەرەوەی وڵات دەتوانرێ کاری باش بکرێت، بەڵام چەق و نێوەندی خەبات و تێکۆشینە نەتەوەییەکە کوردستانە. دەیان هەزار ڕۆڵەی ڕۆناکبیر و دڵسۆز لە نێوخۆی کوردستان هەن کە وەک شانەی هەنگوین پێویستیان بە چاندنی هزر و پەروەردەیەکی نەتەوەیی هەیە. نەتەوەی کورد و کوردستان شیاوی ئەم ژینە سەرشۆڕانەیە نییە. هۆشیارکردنی نەتەوەی کورد بە مافی ڕەوا و مرۆڤی و مێژوویی خۆی، هەوێنی ڕزگارکردنیەتی و ئەوکات خۆی دەتوانێ بە هۆشیارییەوە بڕیار لەسەر چارەنووسی خۆی بدات.

بچووکی هەموو کوردێکی پاکژ و نەتەوەیی،

سیروان کاوسی

June 06, 2019